Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MELCHIORJA WATHELETA,
predstavljeni 12. aprila 2018 [1]

Zadeva C-99/17 P

Infineon Technologies AG
proti

Evropski komisiji

„Pritožba – Omejevalni sporazumi – Evropski trg čipov za pametne kartice – Mreža dvostranskih stikov zaradi uskladitve odgovorov strankam, ki so želele doseči znižanje cen – Izpodbijanje pristnosti dokazov – Obseg sodnega nadzora – Neomejena sodna pristojnost“

1. Družba Infineon Technologies AG (v nadaljevanju: pritožnica) s to pritožbo predlaga razveljavitev sodbe Splošnega sodišča Evropske unije z dne 15. decembra 2016, Infineon Technologies/Komisija (T-758/14, neobjavljena, v nadaljevanju: izpodbijana sodba, EU:T:2016:737), s katero je to zavrnilo njeno tožbo, v kateri je primarno predlagala razglasitev ničnosti Sklepa Komisije C(2014) 6250 final z dne 3. septembra 2014 v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma [o Evropskem gospodarskem prostoru (EGP)] (Zadeva AT.39574 – Čipi za pametne kartice) (v nadaljevanju: sporni sklep) in podredno znižanje zneska globe, ki je bila naložena pritožnici.

2. V skladu z zahtevo Sodišča se v teh sklepnih predlogih osredotočam na dve pravni vprašanji, ki ju je pritožnica postavila v podporo pritožbi. Ti vprašanji se nanašata, prvič, na pogoje izvajanja neomejene sodne pristojnosti in, drugič, na izpodbijanje pristnosti dokazov, ki jih je upoštevala Evropska komisija.

I. Pravni okvir

A. Uredba št. 1/2003

3. V skladu s členom 31 Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov [101 PDEU] in [102 PDEU] [2] ima Sodišče „[s] pritožbo zoper odločbo, s katero je Komisija določila globo ali periodično denarno kazen, […] neomejeno pristojnost do pregleda odločbe. Naloženo globo ali periodično denarno kazen lahko prekliče, zniža ali zviša.“

1 Jezik izvirnika: francoščina.

2 UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205.

B. Smernice o načinu določanja glob

4. V Smernicah o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 [3] (v nadaljevanju: Smernice o načinu določanja glob) je pod naslovom „Prilagoditve osnovnega zneska [globe]“ določeno:

„[…]

B. Olajševalne okoliščine

29. Osnovni znesek globe se lahko zmanjša, kadar Komisija ugotovi, da obstajajo olajševalne okoliščine, kot so:

– […]

– […]

– kadar zadevno podjetje dokaže, da je njegova udeležba pri kršitvi bistveno omejena, ter posledično prikaže, da je bilo v obdobju, ko je bilo podjetje udeleženo pri sporazumih, ki pomenijo kršitev, njegovo ravnanje na trgu konkurenčno in se je podjetje tako dejansko izognilo izvajanju teh sporazumov; samo dejstvo, da je bilo podjetje udeleženo pri kršitvi za krajše obdobje od drugih podjetij, se ne bo štelo kot olajševalna okoliščina, saj se ta okoliščina upošteva že v osnovnem znesku;

[…]“

II. Dejansko stanje

5. Dejansko stanje in bistveni elementi spornega sklepa so navedeni v točkah od 1 do 40 izpodbijane sodbe. Povzeti jih je mogoče, kot sledi.

6. Družba Renesas Technology Corp. je skupaj s hčerinskimi družbami (v nadaljevanju: Renesas) 22. aprila 2008 Komisijo obvestila o obstoju omejevalnega sporazuma v sektorju čipov za pametne kartice in zaprosila za imuniteto pred globami na podlagi Obvestila Komisije o imuniteti pred globami in znižanju glob v kartelnih zadevah [4] (v nadaljevanju: obvestilo o ugodni obravnavi). Potem ko je Komisija opravila nenapovedane preglede v prostorih več družb tega sektorja in jim poslala zahteve za posredovanje podatkov, je 28. marca 2011 začela postopek v skladu s členom 11(6) Uredbe št. 1/2003 proti družbam Koninklijke Philips NV in Philips France (v nadaljevanju: Philips), Renesas ter Samsung Electronics CO., Ltd, in Samsung Semiconductor Europe GmbH (v nadaljevanju skupaj: Samsung).

7. Komisija je aprila 2011 z družbami Renesas, Samsung in Philips začela pogovore, da bi dosegla poravnavo v smislu člena 10a Uredbe Komisije (ES) št. 773/2004 z dne 7. aprila 2004 v zvezi z vodenjem postopkov Komisije v skladu s členoma [101 PDEU] in [102 PDEU] [5]. Ti pogovori so bili prekinjeni oktobra 2012.

8. Komisija je 18. aprila 2013 družbam Renesas, Hitachi, Mitsubishi Electric Corp., Samsung, pritožnici in družbi Philips poslala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Zaslišanje je bilo 20. novembra 2013.

3 UL 2006, C 210, str. 2.

4 UL 2006, C 298, str. 17.

5 UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 3, str. 81.

9. Komisija je 3. septembra 2014 sprejela sporni sklep. Komisija je v tem sklepu ugotovila, da so štiri podjetja, in sicer pritožnica, Philips, Renesas in Samsung, sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi člena 101(1) PDEU in člena 53 Sporazuma EGP v sektorju čipov za kartice, ki je zajemala EGP (v nadaljevanju: zadevna kršitev). Ta kršitev, ki je trajala od 24. septembra 2003 do 8. septembra 2005, naj bi zadevala čipe za kartice, ki se uporabljajo v karticah SIM za mobilne telefone, bančnih karticah, osebnih izkaznicah in potnih listih, karticah za plačljivo televizijo in za razne druge namene uporabe.

10. V času zadevne kršitve so bili za trg čipov za pametne kartice, ki je vključeval dva segmenta – in sicer čipe za kartice SIM (ki se uporabljajo predvsem za mobilne telefone) in čipe za kartice brez SIM (ki se uporabljajo za banko, varnost in identifikacijo) – značilni stalno padanje cen, pritisk, ki so ga na cene izvajali glavni kupci proizvajalcev pametnih kartic, neravnovesja med ponudbo in povpraševanjem zaradi večjega povpraševanja in stalnega hitrega tehnološkega razvoja ter struktura pogodbenih pogajanj s kupci.

11. Zadevna kršitev je temeljila na mreži dvostranskih stikov med naslovniki spornega sklepa na sestankih ali med telefonskimi pogovori, ki so potekali tedensko v letih 2003 in 2004. Po mnenju Komisije so udeleženci kršitve svojo cenovno politiko na področju čipov za pametne kartice usklajevali s stiki, ki so se nanašali na določanje cen, zlasti posebnih cen, ponujenih glavnim kupcem, najnižjih cen in okvirnih cen, izmenjavo stališč o gibanju cen za naslednje četrtletje in namere na področju določanja cen, vendar tudi na proizvodno zmogljivost in uporabo te zmogljivosti, prihodnje ravnanje na trgu in pogodbena pogajanja s skupnimi kupci. Časovni razpored tajnih stikov, katerih seznam je v preglednici št. 4 v spornem sklepu, naj bi sledil časovnemu razporedu gospodarskega cikla. Komisija je glede na predmet in čas teh stikov ugotovila, da obstajajo povezave med temi dvostranskimi stiki. Poleg tega naj bi podjetja med temi stiki včasih odprto omenjala druge dvostranske stike med udeleženci zadevne kršitve, zbrane informacije pa naj bi bile poslane konkurentom.

12. Komisija je zadevno kršitev opredelila kot enotno in trajajočo kršitev. Tajni stiki naj bi bili namreč povezani in naj bi se dopolnjevali. Z medsebojnim vplivanjem naj bi prispevali k uresničevanju vseh protikonkurenčnih učinkov v okviru celovitega načrta z enim samim ciljem.

13. Po mnenju Komisije so bile družbe Samsung, Renesas in Philips seznanjene s celotno kršitvijo. Nasprotno pa je bila odgovornost pritožnice za to kršitev ugotovljena samo, kolikor je sodelovala pri tajnih praksah z družbama Samsung in Renesas, ker ni bilo dokazov, da je imela stike tudi z družbo Philips ali da je imela subjektiven vtis, da je udeležena v celotni zadevni kršitvi.

14. Nazadnje, Komisija je menila, da je namen ravnanja zadevnih podjetij omejiti konkurenco znotraj Unije in da je to ravnanje znatno vplivalo na trgovino med državami članicami in podpisnicami Sporazuma EGP.

15. Za namene izračuna glob, naloženih v skladu s členom 23(2) Uredbe št. 1/2003 in Smernicami o načinu določanja glob, je Komisija pojasnila, da je bila zadevna kršitev storjena namerno. Pri izračunu osnovnega zneska je upoštevala kazalnik za letno vrednost prodaje, ki je temeljil na dejanski vrednosti prodaje proizvodov, v zvezi s katerimi je bil sklenjen omejevalni sporazum, ki so jo podjetja dosegla v mesecih svojega dejavnega sodelovanja pri zadevni kršitvi. Uporabila je koeficient teže zadevne kršitve v višini 16 %. Za družbo Philips je upoštevala trajanje 11 mesecev in 17 dni, za pritožnico 18 mesecev in 7 dni, za družbo Renesas 23 mesecev in 2 dni ter za družbo Samsung 23 mesecev in 15 dni. Za dodatni znesek je uporabila koeficient 16 % vrednosti prodaje.

16. Na podlagi olajševalnih okoliščin je Komisija pritožnici odobrila 20-odstotno znižanje zneska globe, ker je bila za zadevno kršitev odgovorna samo, kolikor je sodelovala pri tajnih sporazumih z družbama Samsung in Renesas, ne pa z družbo Philips. Komisija je na podlagi obvestila o ugodni obravnavi družbi Renesas odobrila imuniteto pred globami in družbi Samsung znižanje zneska globe za 30 %.

17. Komisija je v členu 1 spornega sklepa ugotovila, da so pri enotni in trajajoči kršitvi člena 101(1) PDEU in člena 53 Sporazuma EGP v sektorju čipov za pametne kartice, ki je zajemala EGP, sodelovala naslednja podjetja:

– pritožnica od 24. septembra 2003 do 31. marca 2005 „zaradi usklajevanja z družbama Samsung in Renesas“ (člen 1(a));

– družba Philips od 26. septembra 2003 do 9. septembra 2004 (člen 1(b));

– družba Renesas od 7. oktobra 2003 do 8. septembra 2005 (člen 1(c)) in

– družba Samsung od 24. septembra 2003 do 8. septembra 2005 (člen 1(d)).

18. Komisija je v členu 2 spornega sklepa naložila globe v višini 82.784.000 EUR pritožnici (člen 2(a)), 20.148.000 EUR družbi Philips (člen 2(b)), 0 EUR družbi Renesas (člen 2(c)) in 35.116.000 EUR družbi Samsung (člen 2(d)).

III. Postopek pred Splošnim sodiščem in izpodbijana sodba

19. Pritožnica je 13. novembra 2014 v sodnem tajništvu Splošnega sodišča vložila tožbo (v nadaljevanju: ničnostna tožba), v kateri je primarno predlagala razglasitev ničnosti spornega sklepa, podredno pa znižanje zneska globe, ki ji je bila naložena.

20. Pritožnica je v utemeljitev tožbe navedla šest tožbenih razlogov. Splošno sodišče je z izpodbijano sodbo zavrnilo te tožbene razloge in s tem tožbo pritožnice v celoti.

21. Pritožnica je s prvima tožbenima razlogoma, ki ju je navedla pred Splošnim sodiščem in sta se nanašala na spoštovanje njene pravice do obrambe in načela dobrega upravljanja, zlasti kritizirala postopkovno obravnavo dokaza, ki ga je družba Samsung predložila leta 2012, to je internega elektronskega sporočila te družbe z dne 3. novembra 2003, katerega pristnost je poleg tega izpodbijala.

22. V tem okviru je Splošno sodišče pri presoji drugega očitka, podanega v podporo prvemu tožbenemu razlogu, v točkah od 76 do 80 izpodbijane sodbe v bistvu ugotovilo, da bi morala Komisija v upravnem postopku pritožnico obvestiti o svojih „znanstvenih presojah“ pristnosti tega elektronskega sporočila. Te presoje naj bi bile namreč obremenilni dokaz, ker je Komisija na njihovi podlagi sklenila, da je navedeno elektronsko sporočilo verodostojen dokaz sodelovanja pritožnice pri zadevni kršitvi. Splošno sodišče je v točki 85 te sodbe vseeno menilo, da to, da pritožnica ni bila obveščena o navedenih presojah, ni vplivalo na rezultat, do katerega je Komisija prišla v spornem sklepu, tako da je v točki 86 navedene sodbe zavrnilo očitek pritožnice.

23. Ker je pritožnica izpodbijala dokazno vrednost izjave zaposlenega v družbi Samsung, saj v Republiki Koreji lažna izjava ni kaznivo dejanje in je družba Samsung po neuspešni poravnavi imela poseben interes za „olepševanje dejstev“, je Splošno sodišče v točki 93 izpodbijane sodbe v bistvu menilo, da je družba Samsung kot prosilec na podlagi obvestila o ugodni obravnavi tvegala izgubo te ugodne obravnave v primeru lažne izjave.

24. Splošno sodišče je zavrnilo tudi trditev, ki jo je pritožnica navedla v okviru drugega tožbenega razloga in se je nanašala na to, da bi Komisija morala zahtevati neodvisno izvedensko mnenje o elektronski različici elektronskega sporočila z dne 3. novembra 2003, ker ni bilo veljavnega dokaza o njegovi pristnosti. Splošno sodišče je v točki 118 izpodbijane sodbe svoj odgovor na to trditev utemeljilo z obrazložitvijo, da ima Komisija določeno polje proste presoje pri odločanju o dodatnih ukrepih, ki jih je treba sprejeti, ter da v obravnavani zadevi pritožnica ni dokazala, da bi bila glede na izvedenska mnenja, ki so ji bila predložena, in njene znanstvene presoje taka zahteva potrebna.

25. Splošno sodišče je v okviru preučitve tretjega tožbenega razloga, ki se je nanašal na kršitev člena 101(1) PDEU in je bil razdeljen na štiri dele, med drugim preučilo trditve pritožnice o neverodostojnosti dokazov, ki jih je predložila družba Samsung, in dokazu obstoja kršitve, ki jo je storila pritožnica.

26. V zvezi s tem je Splošno sodišče v točkah od 143 do 158 izpodbijane sodbe preučilo trditve, s katerimi je pritožnica v okviru drugega dela, podanega v podporo tretjemu tožbenemu razlogu, izpodbijala verodostojnost dokazov, ki jih je predložila družba Samsung.

27. Prvič, Splošno sodišče je v točkah 143 in 144 izpodbijane sodbe te trditve zavrnilo kot neutemeljene, ker tudi ob domnevi, da bi bilo treba ugotoviti, da družba Samsung ni verodostojna priča, ter da je treba zavrniti vse izjave in dokazne listine, ki jih je predložila, to ne bi povzročilo dvoma o presojah Komisije, ki temeljijo na izjavah in dokaznih listinah, ki jih je predložila družba Renesas, in ki dokazujejo, da je imela pritožnica protikonkurenčne stike z zadnjenavedeno družbo, kot je bil stik 31. marca 2005. Splošno sodišče je v zvezi s tem napotilo na točke od 193 do 201 izpodbijane sodbe, pri čemer je treba pojasniti, da je v točkah od 197 do 206 navedene sodbe preučilo in zavrnilo trditve, s katerimi je pritožnica zanikala zadnjenavedeni stik.

28. Drugič „in dodatno“, Splošno sodišče je v točkah od 145 do 157 izpodbijane sodbe preučilo in zavrnilo očitke, s katerimi je pritožnica izpodbijala verodostojnost družbe Samsung kot priče ter verodostojnost izjav in dokazov, ki jih je ta predložila.

29. V tem okviru je Splošno sodišče na eni strani med drugim ugotovilo, da je treba, ker pritožnica ni izpodbijala presoj Komisije, v skladu s katerimi so izjave in dokaze družbe Samsung potrdili drugi člani omejevalnega sporazuma, zlasti družbi Renesas in NXP [6], vse trditve, katerih namen je bil diskreditirati družbo Samsung kot zanesljivo pričo, zavrniti kot brezpredmetne (točke od 146 do 149 izpodbijane sodbe). Na drugi strani je Splošno sodišče odgovorilo na očitke pritožnice o zanesljivosti dokazov, ki jih je Komisija upoštevala za dokazovanje stikov 3. in 7. novembra 2003 (točke od 152 do 157 izpodbijane sodbe).

30. Splošno sodišče je v točkah od 159 do 208 izpodbijane sodbe preučilo tretji del, ki je bil podan v podporo temu tožbenemu razlogu in se je nanašal na obstoj kršitve člena 101 PDEU. Pritožnica je zatrjevala, da z nobenim od 11 stikov, ki naj bi jih imela s svojimi konkurenti, ni kršila te določbe. Splošno sodišče je v tem okviru v točki 160 izpodbijane sodbe pojasnilo, da „tožeča stranka ne izpodbija presoje Komisije, v skladu s katero so bile cene načeloma določene na letni ravni, kar je sicer razvidno iz razprav, v katerih je tožeča stranka sodelovala. V teh okoliščinah je za leta od 2003 do 2005 dovolj preučiti, ali je tožeča stranka v vsakem od treh navedenih let sodelovala v eni ali eventualno dveh protikonkurenčnih razpravah z družbo Samsung ali Renesas, da bi se ugotovil obstoj ali neobstoj kršitve člena 101 PDEU.“

31. V teh okoliščinah se je Splošnemu sodišču zdelo primerno najprej preučiti pet stikov med pritožnico in družbo Samsung ali Renesas, in sicer stike z dne 24. septembra 2003 (prvi stik), 3. novembra 2003 (drugi stik), 18. marca 2004 (šesti stik), od 1. do 8. junija 2004 (sedmi stik) in 31. marca 2005 (enajsti stik), pri čemer sta prvi in zadnji stik po mnenju Komisije označevala začetek in konec sodelovanja pritožnice pri zadevni kršitvi.

32. Po mnenju Splošnega sodišča bi bilo treba torej samo v primeru, da na podlagi teh petih stikov ne bi bilo mogoče ugotoviti obstoja zadevne kršitve, preučiti, ali so drugi stiki, kot je stik z dne 17. novembra 2003, za katere je pritožnica trdila, da niso bili nezakoniti, pripomogli k ugotovitvi obstoja te kršitve ali ne.

6 Iz spornega sklepa je razvidno, da je družba NXP z ustanovitvijo 29. septembra 2006 prevzela dejavnosti družbe Philips. Komisija je menila, da družba NXP ni sodelovala pri zadevni kršitvi.

33. Splošno sodišče je nato preučilo in zavrnilo vse trditve, ki jih je pritožnica navedla v zvezi s temi petimi stiki.

34. Zlasti v zvezi s stikom z dne 24. septembra 2003 med pritožnico in družbo Samsung, preučenim v točkah od 161 do 176 izpodbijane sodbe, je Splošno sodišče na eni strani v točkah od 164 do 166 sodbe menilo, da izmenjava zadevnih informacij o cenah, trenutnih in prihodnjih zmogljivostih ter načrtovanem tehnološkem razvoju lahko zlasti na trgu, na katerem sta ponudba in povpraševanje koncentrirana, neposredno vpliva na poslovno strategijo konkurentov. Splošno sodišče je v točki 168 te sodbe pojasnilo, da s trditvami pritožnice ni mogoče ovreči ugotovitve, da sta vsaj ona in družba Samsung izmenjali informacije o napovedanih cenah za naslednje leto.

35. Na drugi strani je Splošno sodišče v točkah od 173 do 175 navedene sodbe to izmenjavo informacij, ki so po njegovem mnenju občutljive, opredelilo kot kršitev zaradi cilja ob upoštevanju gospodarskega in pravnega okvira zadevnega trga, kot je bil predstavljen v točki 59 obrazložitve spornega sklepa, ne da bi pritožnica to pred njim izpodbijala.

36. Kar zadeva natančneje razprave o proizvodni zmogljivosti, je Splošno sodišče v točki 176 te sodbe na eni strani dodalo, da ker je Komisija opredelila razloge, zaradi katerih je menila, da glede na značilnosti trga izmenjava informacij o zmogljivostih lahko omejuje konkurenco, ni bila dolžna dokazati obstoja protikonkurenčnih učinkov na trg, da bi zadevno prakso opredelila kot kršitev. Na drugi strani tudi ob domnevi, da izmenjava informacij o zmogljivostih sama po sebi ni zadostovala za ugotovitev kršitve zaradi cilja, to po mnenju Splošnega sodišča ne spremeni dejstva, da pritožnica ni izpodbijala tega, da je Komisija upravičeno ugotovila, da izmenjava informacij o prihodnjih cenah pomeni kršitev zaradi cilja.

37. Splošno sodišče je v zvezi s stikom z dne 3. novembra 2003 med pritožnico in družbo Samsung, preučenim v točkah od 177 do 185 izpodbijane sodbe, na eni strani ugotovilo, da pritožnica ni dokazala, da so objektivni razlogi, ki jih je Komisija navedla v utemeljitev obstoja več različic elektronskega sporočila z istega dne, katerih pristnost je pritožnica izpodbijala, napačni. Vsekakor naj bi obstajal skupek indicev, ki izhajajo iz drugih dokazov, v skladu s katerimi naj bi nezakonite razprave, omenjene v navedenem elektronskem sporočilu, res potekale. Splošno sodišče je preučilo elektronsko sporočilo zaposlenega v družbi Renesas z dne 7. oktobra 2003 in elektronsko sporočilo zaposlenega v družbi Samsung z dne 7. novembra 2003 (točke od 181 do 183 izpodbijane sodbe).

38. Na drugi strani je Splošno sodišče v odgovoru na utemeljitev, da stik z dne 3. novembra 2003 ne pomeni omejevanja konkurence zaradi cilja, menilo, da zadošča ugotovitev, da Komisija ni dolžna za vsako nezakonito razpravo dokazati, da pomeni tako omejevanje, če dokaže, da zadevne prakse, obravnavane skupaj, pomenijo omejevanje konkurence zaradi cilja (točka 185 izpodbijane sodbe).

39. Splošno sodišče je, kar zadeva stik od 1. do 8. junija 2004 med pritožnico in družbo Samsung, v točkah od 192 do 196 izpodbijane sodbe zavrnilo trditve pritožnice. Ob sklicevanju na točko 216 obrazložitve spornega sklepa se je oprlo na dokument družbe Samsung, da je ugotovilo obstoj izmenjave občutljivih informacij.

40. Po preučitvi zgoraj navedenih petih stikov je Splošno sodišče v točki 207 izpodbijane sodbe ugotovilo, „da Komisija ni storila napake, ko je menila, da je tožeča stranka sodelovala v protikonkurenčnih razpravah z družbama Samsung in Renesas med 24. septembrom 2003 in 31. marcem 2005“.

41. V odgovor na četrti del, ki ga je pritožnica navedla v podporo tretjemu tožbenemu razlogu in se je nanašal na to, da bi Splošno sodišče ob upoštevanju nedeljivosti zadevne kršitve lahko zgolj razglasilo ničnost spornega sklepa v celoti, zlasti če bi ugotovilo, da stika z dne 3. in 17. novembra 2003 nista bila [konkurenčna], je Splošno sodišče v točki 211 izpodbijane sodbe menilo: „kot je bilo ugotovljeno v točki 160 [izpodbijane sodbe], tožeča stranka ni zanikala, da so se cene na zadevnem trgu načeloma

določale na letni ravni. Ker je bilo […] ugotovljeno, da Komisija ni storila nobene napake, ko je ugotovila, da je tožeča stranka sodelovala pri petih nezakonitih stikih med letoma 2003 in 2005, okoliščina, da je nepravilno sklepala, da drugi stiki, ki jih je upoštevala, kot je stik z dne 17. novembra 2003, v resnici niso [konkurenčni], ne spreminja ugotovitve, v skladu s katero je tožeča stranka ta tri leta sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi. Zato v nasprotju s tem, kar tožeča stranka trdi na obravnavi, tudi če z drugimi stiki, razen s petimi zgoraj navedenimi, ne bi bil kršen člen 101 PDEU, to ne bi spremenilo dejstva, da je Komisija pravno zadostno dokazala, da je sodelovala pri zadevni kršitvi."

42. Kar zadeva četrti tožbeni razlog, ki ga je pritožnica navedla podredno in se je nanašal na napačno uporabo pojma „enotna in trajajoča kršitev", je Splošno sodišče v točki 215 izpodbijane sodbe povzelo točke od 285 do 315 obrazložitve spornega sklepa. V točkah od 216 do 223 te sodbe je opozorilo tudi na sodno prakso o ugotovitvi obstoja take kršitve in sodelovanju podjetja pri taki kršitvi.

43. Z vidika te sodne prakse je nato preučilo pet očitkov pritožnice. Na eni strani je Splošno sodišče v točkah od 226 do 232 izpodbijane sodbe zlasti zavrnilo očitek, ki se je nanašal na protislovje v spornem sklepu. Po analizi obrazložitve in izreka tega sklepa je ugotovilo, da „čeprav je Komisija v izreku, ne da bi razlikovala med štirimi naslovniki navedenega sklepa, sklenila, da so vsi sodelovali pri zadevni kršitvi, je v obrazložitvi navedenega sklepa nedvoumno navedeno, da je Komisija menila, da so ta podjetja sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi, ne da bi to vplivalo na to, da tožeče stranke v nasprotju z drugimi tremi kaznovanimi podjetji ni mogoče šteti za odgovorno za zadevno kršitev v celoti" (točka 229 te sodbe). Vendar je Splošno sodišče pri razlagi izreka spornega sklepa ob upoštevanju njegove obrazložitve v točki 231 te sodbe presodilo, „da je treba izrek razumeti tako, da [Komisija] tožeči stranki ne pripisuje odgovornosti za zadevno kršitev v celoti, drugače kot drugim naslovnikom [spornega] sklepa, temveč ji pripisuje odgovornost za to kršitev, kolikor je imela nezakonite stike z družbama Samsung in Renesas. Čeprav je bil izrek [spornega] sklepa res napisan nerodno, […] ostaja dejstvo, da izrek navedenega sklepa ni v nasprotju z njegovo obrazložitvijo".

44. Na drugi strani je Splošno sodišče v točkah od 236 do 240 te sodbe zavrnilo tudi očitek, ki se je nanašal na kršitev načel enakega obravnavanja in sorazmernosti pri izračunu globe. V točki 239 te sodbe je med drugim zavrnilo izpodbijanje 20-odstotnega znižanja globe, ki ga je Komisija odobrila pritožnici na podlagi olajševalnih okoliščin zaradi njenega omejenega sodelovanja pri zadevni kršitvi, z obrazložitvijo, da „tožeča stranka ne navaja nobenega posebnega argumenta, na podlagi katerega bi bilo mogoče sklepati, da 20-odstotno znižanje zneska globe v obravnavani zadevi ni sorazmerno z dejstvom, da je samo delno sodelovala pri zadevni kršitvi".

45. Splošno sodišče je izračun globe preučilo tudi v okviru petega in šestega tožbenega razloga, ki ju je navedla pritožnica.

46. V okviru preučitve, opravljene v točkah od 255 do 259 izpodbijane sodbe v zvezi s petim tožbenim razlogom, ki se je nanašal na napako pri izračunu globe, ker naj pritožnica ne bi sodelovala pri stikih, ki so zadevali čipe brez SIM, je Splošno sodišče na eni strani ugotovilo, da so bile cene teh čipov navedene ob stiku z družbo Samsung 24. septembra 2003 in da s trditvami pritožnice o tem ni mogoče podvomiti (točki 255 in 256 te sodbe). Na drugi strani je Splošno sodišče dodalo, da „v vsakem primeru […] tožeča stranka v svojih pisanjih ne navaja nobene trditve, s katero bi nasprotovala presoji Komisije, navedeni v točki 221 obrazložitve [spornega] sklepa in njenih stališčih, da obstaja povezava med čipi SIM in čipi brez SIM" (točka 257 navedene sodbe), ter je kot brezpredmetno zavrnilo trditev pritožnice, da ti vrsti čipov ne spadata na isti trg proizvodov (točka 258 navedene sodbe).

47. V okviru šestega tožbenega razloga, ki se je nanašal na kršitev smernic iz leta 2006 in načela sorazmernosti, je Splošno sodišče v točki 270 izpodbijane sodbe med drugim ugotovilo, da z globo, naloženo pritožnici, načelo sorazmernosti ni bilo kršeno. Splošno sodišče je to ugotovitev v bistvu oprlo na obrazložitev v točki 269 te sodbe, v skladu s katero je znesek globe, naložene pritožnici,

pojasnjen z njenim prometom, ki je bil veliko večji od prometa drugih kaznovanih podjetij, in je zgolj odsev gospodarskega pomena njenega sodelovanja pri zadevni kršitvi, pri čemer delež skupnega prometa od prodaje proizvodov, ki so predmet zadevne kršitve, najbolje odseva gospodarski pomen te kršitve.

IV. Predlogi strank in postopek pred Sodiščem

48. Pritožnica s pritožbo Sodišču predlaga, naj:

– izpodbijano sodbo razveljavi;

– izpodbijani sklep v delu, v katerem se nanaša na pritožnico, razglasi za ničen;

– podredno, znesek globe v višini 82.874.000 EUR, naložene pritožnici s točko 457(a) obrazložitve spornega sklepa, zniža na sorazmerni znesek;

– podredno, zadevo vrne v razsojanje Splošnemu sodišču in

– Komisiji naloži plačilo stroškov.

49. Komisija Sodišču predlaga, naj:

– pritožbo zavrne;

– podredno, zavrne predlog za znižanje globe, naložene pritožnici, in

– pritožnici naloži plačilo stroškov.

V. Pritožba

50. Pritožnica v utemeljitev svoje pritožbe navaja tri pritožbene razloge, ki v bistvu ustrezajo „trem pravnim vprašanjem“, podanim v točki 2 njene pritožbe. Tako se prvi pritožbeni razlog nanaša na kršitev člena 263 PDEU zaradi nepopolnega in selektivnega sodnega nadzora. V okviru tega pritožbenega razloga se postavlja posebno vprašanje pristnosti nekaterih dokazov in posledic, ki izhajajo iz njih v zvezi z dokaznim bremenom. Ta prvi pritožbeni razlog je neločljivo povezan s tretjim, ki se nanaša na napačno uporabo prava pri izračunu globe, naložene pritožnici, in na neupoštevanje neomejene sodne pristojnosti. Nazadnje, drugi pritožbeni razlog se nanaša na uporabo člena 101 PDEU, natančneje na pojma omejitve konkurence zaradi cilja ter enotne in trajajoče kršitve.

51. Pravni vprašanji, katerih obravnavo želi Sodišče v teh sklepnih predlogih, sta obravnavani v prvih dveh delih prvega pritožbenega razloga v povezavi s tretjim pritožbenim razlogom. Kot je navedeno v točki 2 teh sklepnih predlogov, se namreč nanašata, prvič, na zahtevo po učinkovitem sodnem nadzoru, pri čemer je to vprašanje v obravnavani zadevi povezano z izvajanjem neomejene sodne pristojnosti, in drugič, na izpodbijanje pristnosti dokazov, ki jih je upoštevala Komisija.

A. Učinkovit sodni nadzor in neomejena sodna pristojnost (prvi del prvega pritožbenega razloga v povezavi s tretjim pritožbenim razlogom)

1. Trditve strank

52. Pritožnica s prvim delom prvega pritožbenega razloga izpodbija zlasti ugotovitve iz točke 160 izpodbijane sodbe, ki je izhodišče za nadzor, ki je po mnenju pritožnice nezadosten.

53. V bistvu Splošnemu sodišču očita, da je preučilo samo pet od enajstih domnevno nezakonitih stikov, ki jih je ugotovila Komisija, čeprav je izpodbijala vse stike. Nezakonitost presoj Komisije o tem ali onem izpodbijanem stiku pa bi morala pripeljati do razglasitve ničnosti ustreznih ugotovitev Komisije v spornem sklepu.

54. Pritožnica torej meni, da je sodni nadzor, ki ga je opravilo Splošno sodišče, v okoliščinah, navedenih v točki 160 izpodbijane sodbe, nepopoln in selektiven ter zato v nasprotju s členom 263 PDEU. Zaradi tega delnega nadzora naj bi bila izpodbijana sodba tudi pomanjkljivo obrazložena.

55. Poleg tega naj preučeni stiki ne bi zadostovali za utemeljitev ugotovitve, da je pritožnica storila enotno in trajajočo kršitev.

56. Nazadnje, tak selektivni nadzor naj Splošnemu sodišču tudi ne bi omogočil, da v celoti presodi težo zatrjevane kršitve in zadostno preveri naloženo globo. Zadnja trditev je povzeta in razvita v okviru tretjega pritožbenega razloga, ki se nanaša na napačno uporabo prava, ki naj bi jo Splošno sodišče storilo pri določanju zneska globe.

57. Komisija izpodbija utemeljenost vseh trditev, ki jih je navedla pritožnica.

58. Natančneje, Komisija v zvezi s kritiko točke 160 izpodbijane sodbe meni, da ker pritožnica ni izpodbijala ugotovitve, da so bile cene čipov za kartice načeloma določene na letni ravni, je Splošno sodišče lahko preverilo samo to, ali je bila pritožnica v obdobju med letoma 2003 in 2005 udeležena pri vsaj enem protikonkurenčnem stiku na leto. Zadoščalo naj bi namreč, da gospodarski rezultati protikonkurenčnih stikov učinkujejo še po datumu, ko so potekali. V teh okoliščinah naj Splošnemu sodišču ne bi bilo treba utemeljiti niti svoje izbire petih stikov, ki jih je preučilo, niti nepreučitve udeležbe pritožnice pri preostalih šestih stikih. Pritožnica naj ne bi imela nobenega interesa za to, da dobi pojasnila o tem.

59. V nasprotju s tem, kar trdi pritožnica, naj ji poleg tega pristop Splošnega sodišča ne bi preprečil, da pravilno odgovori na trditve o teži kršitve in znesku globe.

2. Analiza

a) Dvodelnost sodnega nadzora sklepov Komisije v zvezi s postopki za izvajanje členov 101 in 102 PDEU

60. Splošno sodišče je v točki 160 izpodbijane sodbe ugotovilo, da pritožnica ne izpodbija presoje Komisije, v skladu s katero so bile cene načeloma določene na letni ravni. Na podlagi te ugotovitve je presodilo, da „je za leta od 2003 do 2005 dovolj preučiti, ali je tožeča stranka v vsakem od treh navedenih let sodelovala v eni ali eventualno dveh protikonkurenčnih razpravah z družbo Samsung ali Renesas, da bi se ugotovil obstoj ali neobstoj kršitve člena 101 PDEU. V teh okoliščinah se [je] Splošnemu sodišču zd[elo] primerno uvodoma preučiti pet stikov med pritožnico in družbo Samsung ali Renesas, […] pri čemer sta prvi in zadnji stik po mnenju Komisije označevala začetek in konec

sodelovanja pritožnice pri zadevni kršitvi. Torej bo Splošno sodišče samo v primeru, da na podlagi teh petih stikov ne bi bilo mogoče ugotoviti obstoja zadevne kršitve, preučilo, ali so drugi stiki, kot je stik z dne 17. novembra 2003, za katere je pritožnica v svojih pisanjih in na obravnavi trdila, da niso bili nezakoniti, pripomogli ali ne k ugotovitvi obstoja te kršitve."

61. Ker je Splošno sodišče potrdilo ugotovitve Komisije v zvezi s petimi stiki, ki jih je izbralo za nadzor, je potrdilo sodelovanje pritožnice pri zadevni kršitvi, ne da bi preučilo trditve, ki so bile navedene v zvezi z drugimi stiki.

62. Splošno sodišče je namreč v točki 211 izpodbijane sodbe presodilo, da ker „Komisija ni storila nobene napake, ko je ugotovila, da je tožeča stranka sodelovala pri petih nezakonitih stikih med letoma 2003 in 2005, okoliščina, da je nepravilno sklepala, da drugi stiki, ki jih je upoštevala, kot je stik z dne 17. novembra 2003, v resnici niso [konkurenčni], ne spreminja ugotovitve, v skladu s katero je tožeča stranka ta tri leta sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi. Zato v nasprotju s tem, kar tožeča stranka trdi na obravnavi, tudi če z drugimi stiki, razen s petimi zgoraj navedenimi, ne bi bil kršen člen 101 PDEU, to ne bi spremenilo dejstva, da je Komisija pravno zadostno dokazala, da je sodelovala pri zadevni kršitvi."

63. Točka 160 izpodbijane sodbe je torej jedro kritike, ki jo je podala pritožnica. Splošno sodišče naj bi moralo v nasprotju z „izbiro", ki jo je opravilo v tej točki izpodbijane sodbe, opraviti izčrpen nadzor vseh stikov, ki jih je pritožnica izpodbijala.

64. Sistem sodnega nadzora sklepov Komisije v zvezi s postopki za izvajanje členov 101 in 102 PDEU je sestavljen iz dveh delov. Na eni strani temelji na „klasičnem" nadzoru zakonitosti aktov institucij, določenem v členu 263 PDEU, in se lahko, na drugi strani, na podlagi člena 261 PDEU in na predlog tožečih strank dopolni z izvajanjem neomejene sodne pristojnosti glede sankcij, ki jih na tem področju naloži Komisija.[7]

b) Obseg nadzora zakonitosti

65. Komisija je v obravnavni zadevi v spornem sklepu ugotovila obstoj enotne in trajajoče kršitve. Taka kršitev je lahko opredeljena kot posledica trajajočega ravnanja, sestavljenega iz več dejanj, ki so del „celovitega načrta" zaradi istega cilja, ki izkrivlja konkurenco na skupnem trgu, čeprav lahko eden ali več elementov tudi sami po sebi in obravnavani ločeno pomenijo kršitev člena 101 PDEU. V okviru take kršitve lahko Komisija naloži odgovornost za ta dejanja glede na sodelovanje pri zadevni kršitvi kot celoti.[8]

66. Poleg tega je Sodišče pojasnilo, da je „[p]odjetje, ki je pri taki enotni in kompleksni kršitvi sodelovalo s svojimi ravnanji, ki spadajo pod pojma sporazum ali usklajeno ravnanje s protikonkurenčnim ciljem v smislu člena [101(1) PDEU] in ki naj bi pripomogla k uresničitvi kršitve v celoti, […] tako lahko odgovorno tudi za ravnanja drugih podjetij v okviru te kršitve v celotnem obdobju svojega sodelovanja pri navedeni kršitvi".[9]

7 Glej v tem smislu sodbe z dne 10. julija 2014, Telefónica in Telefónica de España/Komisija (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, točka 42); z dne 21. januarja 2016, Galp Energía España in drugi/Komisija (C-603/13 P, EU:C:2016:38, točka 71), in z dne 26. januarja 2017, Aloys F. Dornbracht/Komisija (C-604/13 P, EU:C:2017:45, točka 52).

8 Glej v tem smislu sodbe z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 258); z dne 6. decembra 2012, Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, točka 41), in z dne 11. julija 2013, Team Relocations in drugi/Komisija (C-444/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:464, točka 49).

9 Sodbi z dne 6. decembra 2012, Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, točka 42), in z dne 11. julija 2013, Team Relocations in drugi/Komisija (C-444/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:464, točka 50).

67. V okviru take enotne in trajajoče kršitve je Splošno sodišče menilo, da lahko opravi nadzor zakonitosti spornega sklepa tako, da se pri preučitvi omeji na preverjanje, ali je pritožnica „v vsakem od treh navedenih let[, to je od leta 2003 do leta 2005,] sodelovala v eni ali eventualno dveh protikonkurenčnih razpravah“,[10] pri čemer so stiki po mnenju Komisije označevali začetek in konec kršitve, ki jo je storila pritožnica.

68. Ker je Splošno sodišče v okviru predpostavke za to izbiro ugotovilo, da pritožnica ne izpodbija presoje Komisije, v skladu s katero so bile cene načeloma določene na letni ravni, v tem ne vidim nobenega izkrivljanja značilnosti zadevne kršitve.

69. Dejstvo, da podjetje ni bilo udeleženo v vseh elementih omejevalnega sporazuma oziroma je imelo pri vidikih, pri katerih je bilo udeleženo, manjšo vlogo, namreč ni pomembno za ugotovitev obstoja kršitve z njegove strani; ti dejavniki bodo upoštevani pri presojanju teže kršitve in po potrebi pri določanju globe.[11] Splošno sodišče je torej lahko, ne da bi napačno uporabilo pravo, v fazi nadzora zakonitosti svojo preučitev omejilo na pet protikonkurenčnih razprav, razporejenih med tri leta obdobja kršitve.

70. Res je, da pritožnica v okviru petega dela prvega pritožbenega razloga izpodbija uvodno ugotovitev Splošnega sodišča o letnem določanju cen.[12] Vendar se mi zdi argument nedopusten, ker to, da je trditev napačna, ni bilo navedeno pred Splošnim sodiščem, čeprav je Komisija sporni sklep izrecno oprla na dejstvo, da so bile cene čipov za pametne kartice načeloma določene na letni ravni.[13] Argument je vsekakor neutemeljen, ker pritožnica v zvezi s tem ni dokazala izkrivljanja. S tem, da je Splošno sodišče v točki 160 izpodbijane sodbe pojasnilo, da „so bile cene *načeloma* določene na letni ravni“,[14] določanja cen gotovo ni omejilo na izključno letno periodičnost.

c) Obseg nadzora neomejene sodne pristojnosti

71. Nasprotno pa se mi zdi, da se vprašanje obsega nadzora, ki ga je moralo opraviti Splošno sodišče, postavlja drugače v okviru drugega vidika sistema sodnega nadzora sklepov Komisije v zvezi s postopki za izvajanje členov 101 in 102 PDEU.

72. Kot sem namreč opozoril v točki 64 teh sklepnih predlogov, se nadzor zakonitosti, ki temelji na členu 263 PDEU, lahko na podlagi člena 261 PDEU in na predlog tožečih strank dopolni z izvajanjem neomejene sodne pristojnosti glede sankcij, ki jih na področju konkurenčnega prava naloži Komisija.[15]

10 Točka 160 izpodbijane sodbe.

11 Glej v tem smislu sodbi z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 86), in z dne 6. decembra 2012, Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, točka 45).

12 Glej točki 57 in 58 pritožbe.

13 Glej v opisu dejanskega stanja točke od 38 do 41 spornega sklepa; v opisu dogodkov (osnovna načela in organizacija omejevalnega sporazuma) točke 68, 76 in 77 spornega sklepa; v uporabi člena 101 PDEU za obravnavano zadevo točki 246 in 297 spornega sklepa. V zvezi z nedopustnostjo novega pritožbenega razloga glej sodbo z dne 12. maja 2016, Bank of Industry and Mine/Svet (C-358/15 P, neobjavljena, EU:C:2016:338, točka 91).

14 Moj poudarek.

15 Tak predlog se mi v tej zadevi ne zdi sporen. S tem, da je pritožnica Splošnemu sodišču predlagala, naj odpravi ali zniža globo, ki ji je bila naložena, je od Splošnega sodišča nesporno zahtevala, naj izvaja svojo neomejeno pristojnost (glej zlasti točki 189 in 192 ničnostne tožbe). Glej v tem smislu sodbo z dne 27. aprila 2017, FSL in drugi/Komisija (C-469/15 P, EU:C:2017:308, točka 72), in sklepne predloge generalne pravobranilke E. Sharpston v zadevi KME Germany in drugi/Komisija (C-272/09 P, EU:C:2011:63, točka 78).

73. Vendar, čeprav se neomejena pristojnost ne izvaja samostojno, se mora vseeno izvajati ločeno od nadzora zakonitosti.[16] Povedano drugače, če nadzor zakonitosti ni razkril nezakonitosti, to ne pomeni, da se v okviru neomejene sodne pristojnosti ne sme izvajati poseben nadzor.[17] Kot sem opozoril v točki 69 teh sklepnih predlogov, je treba zlasti pri tem drugem nadzoru upoštevati dejstvo, da podjetje ni bilo udeleženo pri vseh elementih omejevalnega sporazuma oziroma je imelo pri vidikih, pri katerih je bilo udeleženo, manjšo vlogo.

74. Zdaj je namreč trdno določeno, da „mora sodišče Unije za izpolnitev zahtev nadzora neomejene sodne pristojnosti v smislu člena 47 Listine glede glob pri izvajanju pooblastil iz členov 261 PDEU in 263 PDEU preučiti vsak očitek, *dejanski ali pravni*, s katerim se skuša dokazati, da znesek globe ni v sorazmerju s težo in trajanjem kršitve“.[18]

75. To zahtevo po izčrpnem nadzoru pojasnjujeta tudi načeli individualizacije in stopnjevitosti „kazni“, ki sta, če povzamem besede generalnega pravobranilca A. Tizzana, osnovni načeli katerega koli sistema kazni, na kazenskem in upravnem področju,[19] in implicitno del sodne prakse Sodišča o določanju zneska glob v konkurenčnem pravu.

76. Sodišče je namreč stalno odločalo, da je treba za določitev zneska glob „upoštevati trajanje [kršitve] in *vse dejavnike, ki lahko vplivajo na presojo teže [kršitve], kot so ravnanje posameznega podjetja, vloga, ki jo je posamezno podjetje imelo pri izvajanju usklajenih ravnanj*, dobiček, ki so ga podjetja lahko imela zaradi teh ravnanj, velikost teh podjetij in vrednost zadevnega blaga ter nevarnost, ki jo ta vrsta kršitev pomeni za cilje [Unije]“.[20]

77. Sicer ne more biti drugače, ker, kot meni Sodišče, „mora biti teža kršitve predmet individualne presoje“.[21]

78. Po mojem mnenju je Splošno sodišče torej lahko oproščeno izvajanja drugega dela sodnega nadzora samo, če so okoliščine, navedene za namene določitve zneska globe, enake okoliščinam, na katerih temeljijo trditve, podane v okviru nadzora zakonitosti, in *pod pogojem, da jih je Splošno sodišče ob tej priložnosti vse zavrnilo*.[22]

79. V obravnavani zadevi pa se mi zdi, da drugi od teh pogojev ni bil upoštevan, ker se je Splošno sodišče odločilo, da v okviru nadzora zakonitosti preveri samo pet od enajstih stikov, ki jih je pritožnica podrobno izpodbijala.

16 Glej v tem smislu Muguet-Poullennec, G., „Sanctions prévues par le règlement nº 1/2003 et droit à une protection juridictionnelle effective: les leçons des arrêts *KME* et *Chalkor* de la CJUE“, *Revue Lamy de la concurrence: droit, économie, régulation*, 2012, št. 32, str. od 57 do 78.

17 Glej v tem smislu Van Cleynenbreugel, P., „Constitutionalizing Comprehensively Tailored Judicial Review in EU Competition Law“, *The Columbia Journal of European Law*, 2012, str. od 519 do 545, zlasti str. 535 in 536; Forrester, I. S., „A challenge for Europe's judges: the review of fines in competition cases“, *European Law Review*, 2011, zv. 36, št. 2, str. od 185 do 207, zlasti str. 195.

18 Sodba z dne 10. julija 2014, Telefónica in Telefónica de España/Komisija (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, točka 200; moj poudarek). Glej v tem smislu tudi sodbo z dne 27. aprila 2017, FSL in drugi/Komisija (C-469/15 P, EU:C:2017:308, točka 75). Pravni strokovnjaki so poudarjali, da je nujnost temeljite in izčrpne preučitve vseh izpodbijanih dejstev zahteva, ki izhaja člena 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah in zato vključuje temeljno pravico do učinkovitega sodnega varstva (glej v tem smislu Wesseling, R., in van der Woude, M., „The Lawfulness and Acceptability of Enforcement of European Cartel Law“, *World Competition*, 35, 2012/4, str. od 573 do 598, zlasti str. 582). V zvezi z zahtevami pravice do učinkovitega sodnega varstva v konkurenčnem pravu glej tudi Van Cleynenbreugel, P., „Constitutionalizing Comprehensively Tailored Judicial Review in EU Competition Law“, *The Columbia Journal of European Law*, 2012, str. od 519 do 545, zlasti str. 5; Bellis, J.-Fr., „La charge de la preuve en matière de concurrence devant les juridictions de l'Union européenne“, v Mahieu, St. (ur.), *Contentieux de l'Union européenne. Questions choisies*, Bruselj, Larcier, zbirka Europe(s), 2014, str. od 217 do 233, zlasti str. 217 in 218).

19 Glej sklepne predloge generalnega pravobranilca A. Tizzana v zadevi Dansk Rørindustri in drugi/Komisija (C-189/02 P, EU:C:2004:415, točka 130).

20 Sodba z dne 7. junija 1983, Musique Diffusion française in drugi/Komisija (od 100/80 do 103/80, EU:C:1983:158, točka 129, moj poudarek). Glej novejšo sodbo z dne 8. decembra 2011, Chalkor/Komisija (C-386/10 P, EU:C:2011:815, točka 56).

21 Sodba z dne 11. julija 2013, Team Relocations in drugi/Komisija (C-444/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:464, točka 102).

22 Glej v tem smislu sodbo z dne 26. januarja 2017, Aloys F. Dornbracht/Komisija (C-604/13 P, EU:C:2017:45, točki 55 in 56).

80. Res je, da se je v delu tožbe, v katerem je predlagala znižanje globe, oprla na ugotovitve Komisije, v skladu s katerimi je bilo dokazano, da je sodelovala pri 7 od ugotovljenih 41 stikov.[23] Vendar se mi zdi, da je to ravnanje mogoče pojasniti s podredno naravo njenega predloga. Ker je pritožnica primarno predlagala razglasitev ničnosti spornega sklepa, pri čemer se je sklicevala na neobstoj dokaza o njenem kršitvenem ravnanju, njen podredni predlog implicitno, vendar logično izhaja iz načela, da njene glavne trditve niso bile sprejete.

81. Ta postopkovna metodologija ne odvzame ničesar dejstvu, da bi lahko trditve o kršitveni naravi 11 stikov, ki jih je Komisija opredelila v spornem sklepu, eventualno vplivale na presojo naložene globe, če bi se izkazale za utemeljene, ker je okoliščina, da je podjetje imelo pri vidikih kršitve, pri katerih je bilo udeleženo, manjšo vlogo, element, ki ga je treba upoštevati pri presojanju teže kršitve in po potrebi pri določanju globe.[24]

82. Očitno pa je bilo, da Splošno sodišče ni odgovorilo na vse trditve pritožnice niti v fazi nadzora zakonitosti – saj je preverilo samo sodelovanje pritožnice v petih protikonkurenčnih razpravah, čeprav je obrazloženo izpodbijala nezakonitost enajstih stikov, ki jih je Komisija opredelila v spornem sklepu – niti pri izvajanju svoje neomejene pristojnosti, ko je trdilo, da pritožnica „trdi samo, da je imela pri zadevni kršitvi manjšo vlogo“,[25] in da „je razlog, zakaj ji je bil naložen najvišji znesek globe, to, da je ustvarila veliko večji promet kot druga kaznovana podjetja“,[26] saj znesek globe odseva gospodarski pomen njenega sodelovanja pri zadevni kršitvi.

83. Ne da bi tu podvomil o upoštevnosti te zadnje trditve in ne da bi lahko potrdil, da bi Splošno sodišče prišlo do drugačne ugotovitve, če bi preučilo vse očitke, ki jih je navedla pritožnica, je očitno, da Splošno sodišče ni pravno pravilno upoštevalo vseh bistvenih dejavnikov za presojo teže ravnanja, očitanega pritožnici, in ni pravno zadostno odgovorilo na vse trditve pritožnice glede odprave ali znižanja globe. Prav to pa je predmet nadzora, ki ga Sodišče opravi v okviru pritožbe.[27]

3. Sklepna ugotovitev glede prvega dela prvega pritožbenega razloga v povezavi s tretjim pritožbenim razlogom

84. Ob koncu analize prvega dela prvega pritožbenega razloga v povezavi s tretjim pritožbenim razlogom menim, da je Splošno sodišče napačno uporabilo pravo s tem, da ni preučilo vsake od trditev, ki jih je pritožnica navedla v dokaz zakonitosti stikov, ki jih je Komisija upoštevala proti njej.

23 Glej točki 167 in 191 ničnostne tožbe.

24 Glej v tem smislu sodbi z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 86), ter z dne 6. decembra 2012, Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, točka 45). Relativna teža sodelovanja podjetja pri kršitvi se zlasti lahko upošteva pri presojanju olajševalnih okoliščin (glej v tem smislu sodbo z dne 11. julija 2013, Team Relocations in drugi/Komisija, C-444/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:464, točki 104 in 106).

25 Točka 263 izpodbijane sodbe.

26 Točka 269 izpodbijane sodbe.

27 Glej v tem smislu sodbo z dne 28. junija 2005 v zadevi Dansk Rørindustri in drugi/Komisija (C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, EU:C:2005:408, točka 244).

B. Vprašanje pristnosti dokazov

1. Trditve strank

85. Pritožnica z drugim delom prvega pritožbenega razloga Splošnemu sodišču očita, da ji je v točki 118 izpodbijane sodbe naložilo dokazno breme v zvezi z nepristnostjo internega elektronskega sporočila družbe Samsung z dne 3. novembra 2003. Ker Komisija, ki mora dokazati kršitev, ni dokazala pristnosti tega elektronskega sporočila v skladu z načelom dobrega upravljanja in ob upoštevanju resnih dvomov, ki jih je navedla pritožnica, naj bi bilo treba ta dokaz razglasiti za nedopusten.

86. Pritožnica vsaj meni, da bi morala Komisija glede na pripombe, ki sta jih predložili ona in družba Samsung, imenovati neodvisnega strokovnjaka za ocenitev pristnosti elektronskega sporočila. To naj bi še toliko bolj veljalo v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi, ker so kazenske narave.

87. Komisija izpodbija stališče pritožnice. V primeru izpodbijanja pristnosti dokaza naj bi bila verodostojnost edino upoštevno merilo in njegova dokazna vrednost naj bi se presojala z vidika vseh okoliščin obravnavane zadeve.

88. Obveznost dobrega upravljanja naj ji ne bi nalagala, da dokaže pristnost dokaza, tako da naj ji ne bi bilo treba imenovati neodvisnega računalniškega strokovnjaka.

89. V obravnavani zadevi naj bi Splošno sodišče upoštevalo te zahteve, da je ocenilo verodostojnost internega elektronskega sporočila z vidika vseh okoliščin obravnavane zadeve in ko je menilo, da se je na interno elektronsko sporočilo družbe Samsung z dne 3. novembra 2003 mogoče sklicevati kot na dokaz. Komisija dodaja, da razen če gre za izkrivljanje dokazov, dejanske ugotovitve, ki jih je tako podalo Splošno sodišče, niso predmet nadzora Sodišča.

2. Analiza

a) Razlikovanje med pristnostjo in verodostojnostjo dokaza

90. Kadar je Komisija lahko dokazala, da je podjetje sodelovalo na očitno protikonkurenčnih sestankih med podjetji, je podjetje tisto, ki mora podati trditve, s katerimi je mogoče drugače pojasniti vsebino teh sestankov.[28]

91. V zvezi s tem „ne zadostuje, da se zadevno podjetje sklicuje na možnost, da je nastala okoliščina, ki bi lahko vplivala na dokazno vrednost […] dokazov[, na katere se opira Komisija,] da bi morala zato [ta institucija] dokazati, da ta okoliščina ni mogla vplivati na njihovo dokazno vrednost. Nasprotno, zadevno podjetje mora po eni strani pravno zadostno dokazati obstoj okoliščine, na katero se sklicuje, in po drugi strani to, da je zaradi te okoliščine omajana dokazna vrednost dokazov, na katere se opira Komisija, razen če takega dokaza ne bi moglo predložiti zaradi ravnanja Komisije.“[29]

92. Splošneje je načelo, ki prevladuje v pravu Unije, načelo proste presoje dokazov. Iz tega načela izhaja, da je edino upoštevno merilo za presojo predloženih dokazov njihova verodostojnost.[30]

28 Glej v tem smislu sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 75).

29 Glej v tem smislu sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 76).

30 Glej v tem smislu sodbi z dne 19. decembra 2013, Siemens in drugi/Komisija (C-239/11 P, C-489/11 P in C-498/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:866, točka 128), in z dne 27. aprila 2017, FSL in drugi/Komisija (C-469/15 P, EU:C:2017:308, točka 38).

93. V ta namen je Sodišče v okviru zapletenih gospodarskih presoj natančneje določilo, da mora sodišče Unije med drugim preveriti vsebinsko pravilnost navedenih dokazov, njihovo zanesljivost in doslednost. [31]

94. Ne da bi povzročal dvom o teh parametrih, menim, da se vprašanje pristnosti dokaza nujno postavlja pred ocenjevanjem njegove verodostojnosti: dokaz, ki ni pristen, se ne more šteti za verodostojnega, tudi če bi bil videti tak.

95. Zato se je treba vrniti k osnovnemu načelu, v skladu s katerim je tudi na področju konkurenčnega prava v primeru spora glede obstoja kršitve Komisija tista, ki mora predložiti dokaz o kršitvah, ki jih ugotovi, in navesti, kateri dokazi pravno zadostno dokazujejo obstoj dejstev, ki pomenijo kršitev. [32] Dvom sodišča je treba razlagati v dobro podjetja, naslovnika sklepa o ugotovitvi kršitve. [33]

96. To konkretno pomeni, da če Sodišče ugotovi, da obstaja dvom o celovitosti izpodbijanega dokumenta in/ali o tem, ali je bil pridobljen z zakonitimi sredstvi, je treba dokument izločiti. [34] Pri tem gre za nič več in nič manj kot za vprašanje dopustnosti dokaza. Šele ko so dokazi, ki jih predloži Komisija, dopustni, je mogoče presoditi njihovo verodostojnost. [35]

b) Uporaba v obravnavani zadevi

97. Pritožnica v obravnavani zadevi izpodbija pristnost internega elektronskega sporočila družbe Samsung, ki ga je 3. novembra 2003 poslal eden od njenih zaposlenih. Obstaja več natisnjenih različic tega elektronskega sporočila in v dveh izvedenskih poročilih, ki ju je predložila pritožnica, je bilo v bistvu ugotovljeno, da ni mogoče potrditi njegove pristnosti.

98. Ta argumenta je pritožnica podrobno predstavila v točkah od 68 do 86 ničnostne tožbe. Prvič, omenila je prvo natisnjeno različico brez naslovnika in naslovnikov, ki jim je bilo sporočilo poslano „v vednost“, ter domnevno pošiljanje ob 3.27 zjutraj (evropski čas), medtem ko je bil telefonski klic zaposlenega v družbi Infineon, naveden v spornem elektronskem sporočilu, opravljen isti dan. Drugič, izpostavila je razlike med prvo različico poslanega elektronskega sporočila in poznejšima različicama, iz katerih so v nasprotju s prvo različico razvidni naslovnik in šest drugih naslovnikov, ki jim je bilo sporočilo poslano v vednost, ter drugačni uri pošiljanja. Tretjič, pritožnica se je sklicevala na izvedensko poročilo, v katerem je neodvisni strokovnjak, s katerim se je posvetovala, menil, da elektronskega sporočila z dne 3. novembra 2003 ni mogoče šteti za pristno sporočilo brez vsakršnega razumnega dvoma, kar je isti izvedenec potrdil še v drugem poročilu.

31 Glej v tem smislu sodbo z dne 8. decembra 2011, Chalkor/Komisija (C-386/10 P, EU:C:2011:815, točka 54).

32 Glej v tem smislu sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 71).

33 Glej v tem smislu sodbo z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točki 72 in 73).

34 Glej v tem smislu sodbo z dne 17. decembra 1981, Ludwigshafener Walzmühle Erling in drugi/Svet in Komisija (od 197/80 do 200/80, 243/80, 245/80 in 247/80, EU:C:1981:311, točka 16).

35 Glej v tem smislu Bellis, J.-Fr., „La charge de la preuve en matière de concurrence devant les juridictions de l'Union européenne“, v Mahieu, St. (ur.), *Contentieux de l'Union européenne. Questions choisies*, Bruselj, Larcier, zbirka Europe(s), 2014, str. od 217 do 233, zlasti str. 221. Dodati moram, da čeprav Sodišče ni nikoli izrecno priznalo kazenske narave glob, s katerimi se kaznujejo kršitve konkurenčnega prava, je Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP) odločilo, da je globa, naložena za kaznovanje kršitve konkurenčnega prava, „kazenske narave, tako da se za kazenski del obravnavane zadeve uporablja člen 6(1) [Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin]“ (ESČP, 27. september 2011, A. Menarini Diagnostics/Italija, pritožba št. 43509/08, CE:ECHR:2011:0927JUD004350908, točka 44). Kljub temu, da je ESČP preučitev omejilo na zadevo, ki mu je bila predložena v presojo, temelji njegove obrazložitve dovoljujejo posplošitev sklepa, do katerega je prišlo.

99. Kljub temu je Splošno sodišče v točki 181 izpodbijane sodbe menilo, da je Komisija „lahko upravičeno sklepala, da je tožeča stranka sodelovala v [nezakonitih] razpravah“, pri čemer se je oprlo zlasti na dejstvo, „da ni z nobeno izvedbo dokaza z izvedencem ugotovljeno, da elektronsko sporočilo z dne 3. novembra 2003 ni pristen istočasen dokaz, česar tožeča stranka sicer pred [njim] ni dokazala“. V točki 182 izpodbijane sodbe je dodalo, da pritožnica ni predložila „dokaza, da so objektivni razlogi, ki jih je Komisija navedla v utemeljitev obstoja več različic elektronskega sporočila, napačni“.

100. Tako menim, da je Splošno sodišče napačno uporabilo pravo, ker ni upoštevalo dokaznega standarda, zahtevanega na področju glob zaradi kršitve konkurenčnega prava. Celo ne da bi se upoštevale razlike v bistvenih elementih elektronskega sporočila, kot so naslovniki in ura pošiljanja, je namreč iz izvedenskih poročil, ki ju je predložila pritožnica, razvidno, da ni bilo mogoče zagotovo potrditi pristnosti elektronskega sporočila z dne 3. novembra 2003. Zaradi teh elementov bi moralo Splošno sodišče zavrniti ta dokaz: Komisija je morala pozitivno dokazati pristnost elektronskega sporočila z dne 3. novembra 2003, tako da bi po potrebi uporabila izvedbo dokaza z izvedencem, ki jo je zahtevala pritožnica.

101. Vendar je Splošno sodišče menilo tudi, da je dejstvo, da so nezakonite razprave, omenjene v elektronskem sporočilu z dne 3. novembra 2003, potekale, razvidno tudi iz drugih dokazov, tako da vsi skupaj sestavljajo „skupek indicev“.[36]

102. Drugače kot pri vprašanju, ali so bila upoštevana pravila o dokaznem bremenu in izvajanju dokazov, Sodišče ni pristojno za ugotavljanje dejstev niti načeloma za presojo dokazov, ki jih je Splošno sodišče sprejelo v podporo tem dejstvom. Če so bili namreč ti dokazi pravilno pridobljeni ter če so bila spoštovana splošna pravna načela in postopkovna pravila glede dokaznega bremena in izvajanja dokazov, je samo Splošno sodišče pristojno za presojo vrednosti, ki jo je treba pripisati predloženim dokazom. Ta presoja, razen v primeru izkrivljanja dokazov, ki so predloženi Splošnemu sodišču, torej ni pravno vprašanje, ki bi bilo predmet nadzora Sodišča.[37]

103. Zato tudi če so elementi, ki jih je upoštevalo Splošno sodišče, sporni, gre za presoje dejstev, ki niso predmet nadzora Sodišča v okviru pritožbe. Ker je Splošno sodišče ugotovilo, da drugi dokumenti potrjujejo, da so potekale nezakonite razprave med konkurenti, udeleženimi v zadevni kršitvi, je argument v zvezi s pristnostjo elektronskega sporočila z dne 3. novembra 2003 v vsakem primeru brezpredmeten.

VI. Vrnitev zadeve v razsojanje Splošnemu sodišču

104. Ob koncu analize prvega dela prvega pritožbenega razloga v povezavi s tretjim pritožbenim razlogom sem ugotovil, da je Splošno sodišče napačno uporabilo pravo s tem, da ni preučilo vsake od trditev, ki jih je pritožnica navedla v dokaz zakonitosti stikov, ki jih je Komisija upoštevala proti njej.

105. Sodišče v skladu s členom 61 Statuta Sodišča Evropske unije odločitev Splošnega sodišča razveljavi, če je pritožba utemeljena. Če stanje postopka to dovoljuje, lahko samo dokončno odloči o zadevi ali pa jo vrne v razsojanje Splošnemu sodišču.

106. Menim, da v obravnavani zadevi stanje postopka ne dovoljuje, da bi Sodišče odločilo o zadevi. Če bi Sodišče preučilo utemeljenost trditev pritožnice, bi namreč o dejanskih vprašanjih odločalo na podlagi elementov, ki jih Splošno sodišče v izpodbijani sodbi ni preučilo. Poleg tega se pred Sodiščem ni razpravljalo o trditvah glede vsebine spora.

36 Točka 181 izpodbijane sodbe. Glej tudi točko 183 izpodbijane sodbe.

37 Glej v tem smislu sodbi z dne 25. januarja 2007, Sumitomo Metal Industries in Nippon Steel/Komisija (C-403/04 P in C-405/04 P, EU:C:2007:52, točki 38 in 56), ter z dne 19. decembra 2013, Siemens in drugi/Komisija (C-239/11 P, C-489/11 P in C-498/11 P, neobjavljena, EU:C:2013:866, točke 39, 76, 77 in 129).

107. Zadevo je zato treba vrniti v razsojanje Splošnemu sodišču in pridržati odločitev o stroških.

VII. Predlog

108. Glede na navedeno in ne da bi to vplivalo na preučitev drugih pritožbenih razlogov, Sodišču predlagam, naj:

– sodbo Splošnega sodišča Evropske unije z dne 15. decembra 2016, Infineon Technologies/Komisija (T-758/14, neobjavljena, EU:T:2016:737), razveljavi v delu, v katerem Splošno sodišče ni preučilo vsake od trditev, ki jih je pritožnica navedla v dokaz zakonitosti stikov, ki jih je Komisija upoštevala proti njej, ter

– zadevo vrne v razsojanje Splošnemu sodišču in pridrži odločitev o stroških.